

SEĆANJE NA POEZIJU ILI JEDNA PESMA VUJICE REŠINA TUCIĆA

Nigde se neoavangarda u srpskoj poeziji nije objavila takvom snagom, takvim bogatstvom, takvom vrednošću, inventivnošću i raznolikošću kao u Novom Sadu, tokom 60-ih, 70-ih i 80-ih godina prošlog veka. Danas, kada je ta objava istorizovana, može se sa sigurnošću reći da iza novosadske neoavagarde (uz dužnu pažnju srodnim pokušajima u Beogradu ili Subotici) nije ostalo samo sećanje na iskazani gest „okretanja naglavce“ tradicionalnog shvatanja poezije, nego su, na sreću, ostali i pesnički tekstovi antologijske vrednosti. Ko zna gde bih stigao (verovatno daleko) ukoliko bih pokušao da pobrojim, opišem, protumačim i kontekstualizujem sve okolnosti koje su pogodovale procvatu novosadske neoavagarde (od geopoetičkih/ srednjoevropskih, preko tradicijskih i ideologemskih, do istorijskopoetičkih), i učinile da se izrazite pesničke individualnosti, poput Vujice Rešina Tucića, Vojisava Despotova, Judite Šalgo, Vladimira Kopicla, Ivana Negrišorca, Zorana Đerića, Lasla Blaškovića (da zastanem kod najizrazitijih), približe u stvaralačkom duhu toliko i tako (ne ukidajući svoje posebnosti) da se zaista može govoriti o prepoznatljivoj, upravo identifikatornoj specifičnosti duha jednog mesta i jednog vremena. Sa ove distance, a bez težnje da pretendujem na aksiomatičnost odgovora, rekao bih da mi se pozivanje na fizički *zakon akcije i reakcije* u datom slučaju čini umesnim i odbranjivim. Novi Sad je, naime, u srpskoj kulturnoj konstelaciji, oličenje građanskog reda, institucionalno utvrđenih tradicijskih kontinuiteta, jasno kodiranih vrednosti i, posebno, mesto multikulturnih prožimanja, a upravo takva postavka kreativnog ambijenta i njemu prirodene književnosti kao da nužno izaziva potrebu za potpunim, odrešitim poricanjem uspostavljenih konvencija. Koreni opisane pojave sežu, baš u Novom Sadu, dublje od istorijske avangarde, i mogu biti, kao što i jesu, oličeni u poznoromantičarskom bunt, ekscentričnosti i jezičkoj, protoavangardnoj kapricioznosti jednog Laze Kostića...

Ko hoće da uspostavi smisaonu vezu između romantičarskog napora „ludog Laze“ da stvori sopstveni pesnički govor (da izmisli nove reči), avangardnog projekta zatravljivanja tradicije i nastojanja neoavagarde da sasvim razlomi i defragmentizuje jezik kao takav, lako će otkriti niz podudarnosti, ali i nekoliko važnih razlika. Romantizam poriče normu, hipostazira i afirmiše poetski subjekt, a u poeziji vidi oblik posredovanja ili bar slutnje metafizičkih sadržaja. Istorijska avangarda ismeva sva pravila, razbija kanon, objavljuje krizu subjekta i, saglasno tome, ne zna šta će sa metafizikom. Neoavangarda, dajući humoru potpuni prioritet, nastavlja da se „cepa od smeha“, programski negira mitopejsku i metafizičku supstancijalnost pesme, ali se, paradoksalno, na poseban način, seća tradicije i svoju tekstualnost zapravo zasniva na prototekstualnosti, na podrazumevanju svih bivših poezija, rečju – računa sa njima (neo-retro-garda će pripremiti postmodernizam). Vojislav Despotov svojevremeno je, bez ironije, napisao da je za razumevanje današnje poezije

čovjek naš mil!
Plači, plači,
grlo grezne,
grlo prezne
ispovest:
Ja bil sam i mislil
da svet mi mil,
da život je plep, da ljudi su blag.
Al ne bi plep,
i ne bi blag,
mi teško
mi mnogo
olovo legni u dolovo,
mrim, mrim u snim.
I daska i prašak sa put i vetar dašak,
mil čovek što klek.
Al nji bolje ne bi. On spi u dušu, u srce, i
samo sunce plače
nad nji.
Ne spi! Ne spi, čovek!!

U knjizi *Legitimacija za beskućnike* (1996), posvećenoj upravo tumačenju ključnih osobina srpske neoavangardne poezije (Miroljub Todorović, Vujica Rešin Tucić, Vojislav Despotov), Ivan Negrišorac iscrpno je analizovao prirodu Tucićeve poetike, uočavajući, između ostalog, a što se potvrđuje i navedenom pesmom, da se ta poetika zasniva na „ironijsko-parodijskom osporavanju određenih tipova pesničkih struktura“. Negrišorac nalazi da Tucić zapravo demonstrira „moć sažimanja bića pesme u sićušno humorno jezgro“, odnosno da Tucićeva pesma, baš kao ova koja mi se dopada, često nastaje „u znaku razaranja prirodnog jezika“. „Prirodni jezik je eksplodirao i sve više nam se ukazuje sopstvenim otpacima i krhotinama“ – veli Negrišorac. Tu svakako treba dometnuti da ti otpaci i krhotine ne kruže niti se sudaraju sasvim proizvoljno, ni asemantično, već da, naprotiv, intencionalno, zaobilaznim putem, asociraju na pesništvo ranijih stilskih formacija, na slike, pozicije i topose tog pesništva, pa se neoavangardna poezija i u verziji Vujice Rešina Tucića ukazuje kao rekreacija ili reinterpretacija pesničkog nasleđa, samo kratkoročno ili prividno poreknutog. Tucićeva pesma ne taji, nego na duhovit način naglašava da je napisana *posle* stare poezije, i da se ne može konstituisati bez svesti o tome, bez humorno osenčenog sećanja na slojeve pesničke tradicije, koji nisu destruisani (mada se tako čini), nego iznova pokrenuti i semantički uposleni. Tako se u pesmi „Kad čoveku dođe teško ko olovo“, ispod njene kalamburske, ironijsko-parodijske fizionomije, zapravo pomalja matrica romantičarske idile, koja će erodirati u kasnijim pesničkim razdobljima.

Kada je analitički raščlanimo vidimo da je navedena Tucićeva pesma napisana u formi aktivnog odgovora na romantičarsku paradigmu sveta kao negostoljubivog mesta, sa celom skalom toposa (san, tuga, samoća, priroda, čežnja, put, bolest, narcizam, traganje za

istinom o sebi i drugima), a odabrani način jezičke izmeštenosti kao da svojim humornim efektima donekle neutralizuje, a odnekle pojačava očaj nastao usled saznanja o čovekovoj nesnađenosti u svetu. Tucićeva pesma vredna je upravo stoga što je uspela da prividnom destrukcijom ustaljenih i tradicijom usvojenih načina pesničkog govora ne uništi, nego da u stvari obnovi patetični intenzitet stare poezije, ili – isto to, samo malo drukčije – da na nov način, u novom ključu, posredujući nešto i od očaja modernih vremena, kaže ono što je nekada već rečeno, a što treba prilagoditi duhu današnjeg, još beznadnijeg doba. Opet ću se pozvati na Negrišorca: „Reč je, dakle, o jednom potpunom egzistencijalnom beznađu, jednom sasvim kamijevskom osećanju apsurdna koje nikakav izlaz ne vidi, kao što ne vidi nikakav razlog za bilo kakav čin, čak ni čin autodestrukcije: potpuna paraliza pred životom i pred tajnama stvarnosti suočava čoveka apsurdna koliko sa samim jezikom, jezikom lišenim dubljega smisla (...), toliko i sa ćutanjem i potpunom tišinom.” S tim što se sunce u izdvojenoj pesmi pojavljuje upravo kao poslednji signal poništenog mesta transcendencije ili zauvek izgubljene nade.

U poeziji Vujice Rešina Tucića izvršena je inverzija postulata starog pesništva, ali tako da se tim postupkom održava živo prisustvo tradicije, pa se stoga može zaključiti kako je diferencijalna osobina neoavangardnih nastojanja tog, ali i drugih novosadskih pesnika sličnog poetičkog usmerenja, stalno treperenje fona nekadašnje poezije. Pesma „Kad čoveku dođe teško ko olovo” može poslužiti kao dobar dokaz za izrečenu tvrdnju. Da nije tako, pesma bi „oplićala” i iscrpla bi se u nefunkcionalnoj igrivosti. Ovako, međutim, igra dobija novu dimenziju i osmislotvoruje se u kontekstu koji čini da neoavangardna nastojanja zaista opravdavaju taj predložak „neo”, to jest, deluju snagom novog/starog otkrića, u isti mah čineći da ono što je „već viđeno” doživimo kao kvalitativno preobraženo. „Što bi gori, sad je doli”, i obratno, ili – kako bi rekao Ivan Negrišorac – „osporavalačka dimenzija ukazuje nam se ovoga puta na fonu ‘ozbiljnosti’ i visokoparne ‘umstvenosti’ što odlikuju tradicionalno pesništvo, ukazuje nam se kao sklonost ‘neozbiljnom’ i ‘nedostojnom’, kao svet *antipoetizma* i *humorne projekcije* koji u tradicionalnoj književnoj hijerarhiji stoje pri dnu lestvice.” Najboljim svojim pesama, poput ove o kojoj smo ponešto rekli, Vujica Rešin Tucić učinio je da novosadska pesnička avangarda sa razlogom i punim poetičko-estetskim pokrićem nađe sebi mesta u svakoj razložno sačinjenoj antologiji srpske poezije XX veka.